

BOLIG

Mangler du egen hage?

Sofie, Cato og 10.000 andre har funnet en løsning

Du trenger ikke egen hage for å dyrke. Rundt 10.000 nordmenn er nå med i en andelsgård, og får både kunnskap og fellesskap servert sammen med de kort-reiste grønnsakene.

KJERSTI BUSTERUD / NTB

- Jeg har ikke tilgang på hage, og ville lære litt om dyrking. Og så liker jeg å prøve mange forskjellige grønnsaker. Det får man gjort her, sier Sofie Agdestein, mens hun lirker bitte små planter av bladpersille ut av et plastbrett og ned i jorda på Tveten andelsgård.

Hun er en av dem som i år trår sine første støvelsteg på en av landets mange andelsgårder. Her dyrkes jorda på dugnad, og avlingen fordeles andelseierne imellom.

- Nå ser man virkelig resultatene av jobben man har lagt ned. Avlingene har blitt bedre år for år, sier Lena Midtlyng, som har vært andelseier siden andelsgården på Tveita i Oslo ble startet opp i 2019.

I likhet med de fleste andelseierne her, bor hun i blokk med begrensede muligheter for dyrking. Men det er ikke bare muligheten til å kunne høste selskaps grønnsaker som lokker folk til dugnad, også det sosiale er viktig. På Tveten andelsgård starter hver dugnadsøkt med navnerunde og oppvarmingsøvelser.

- Det er fint å møte så mange forskjellige typer folk. Noen møter man på dugnad igjen og igjen, og blir godt kjent med, forteller hun.

Fra Pasvik til Lyngdal

I 2006 ble den aller første andelsgården i Norge startet, på Øverland gård i Bærum. Gården var da eid av Norges Vel, som tok andelslandbruk-tankekampen til Norge.

I 2012 var det fire andelsgårder her i landet, men antallet øker raskt. Økologisk Norge fikk i 2015 støtte fra Landbruksdirektoratet til å veilede og informere om andelslandbruk, og samme år ble hele 30 nye andelsgårder etablert.

AVLING: Avlingen fordeles mellom andelseierne, som kan glede seg over usprøytede og ultrakortreiste grønnsaker.

FOTO LARS OLAV STAVNES

Per i dag finnes det 88 aktive andelsgårder - fra Pasvikdalen i nord til Lyngdal i sør.

Flere enn 10.000 nordmenn er nå andelseiere.

- Antallet andelsgårder er fremdeles i vekst, forteller leder for andelslandbruksprosjektet i Økologisk Norge, Alexandra Devik.

Hun definerer andelslandbruk som et langsiktig samarbeid mellom dem som produserer maten, og dem som spiser den.

- Som andelseier forplikter man seg gjerne for et år av gangen. Det gir langsiktighet for bonden, som er sikret inntekt uavhengig av hvordan årets avling blir, sier hun.

Tilbake får forbrukeren kortreist mat som man vet hvordan er produsert.

Typisk norsk

Andelsgårdene er organisert på ulike måter, men kan hovedsakelig deles i to typer: De bonde-drevne andelsgårdene, og andelsgårder organisert som samvirker.

- Særlig i byene er gjerne andelsgårdene organisert som samvirker, der samvirket leier jorda, og andelseierne selv står for mye av arbeidet. At så mye av arbeidet er dugnadsbasert, er ganske særegent for Norge, forteller hun.

Hun mener forklaringen både er at arbeidskraften i Norge er såpass dyr, og at mange andelseiere har lyst til å bidra i arbeidet for å få kunnskap og erfaring.

Også de bonde-drevne an-

delsgårdene legger opp til en viss grad av involvering, med ulike varianter av dugnader eller for eksempel ved at andelseierne høster sin egen avling.

Travel gartner

Uansett om andelsgården er bonde-drevet eller organisert som samvirke, er hovedansvaret alltid hos en bonde eller gartner.

På Tveten gård er det gartner Morten Lønno som har oversikt over alt som skal sås, plantes, lukes, vannes og bygges. Han er også gartner på Kirkeby andelslandbruk i Maridalen, og har travle tider i vekstsesongen.

- Det blir mange kvelder og helger med dugnader. På en andelsgård har man ganske mange flere oppgaver enn gartner-tittelen skulle tilsa, sier han.

Han har blant annet med seg skoleklasser på jorden - det var en av forutsetningene for at samvirket skulle få låne området gratis av Oslo kommune. Andelslaget må også være med å ta vare på det historiske hageanlegget til Tveten gård.

Kan gi økt livskvalitet

Forsker ved NIBIO, Anna Birgitte Milford, har nylig undersøkt hva som motiverer folk til å bli med i en andelsgård.

- Vi ville se på hva de mener er fordeler og ulemper ved å være medlem, og hvilken gevinst det gir å være medlem ut over bare det at du får mat, forteller hun. I vår ble det sendt ut en spørreundersøkelse blant andelseiere både i Norge og i England.

På spørsmålet «Hva motiverer deg til å melde deg inn i et andelslandbruk?» svarte 77 prosent «mer miljøvennlig produksjon av grønnsaker» og 71 prosent «Kvalitet på grønnsaker som smaker bedre». Dette var de to viktigste motivasjonene, opplyser hun.

Men undersøkelsen antydte at andelslandbruk hadde andre fordeler enn miljøvennlige kvalitetsgrønnsaker: 79 prosent svarte «ja» på spørsmålet om det å ha medlemskap i andelslandbruket har ført til økt livskvalitet.

81 prosent har dessuten kryset av for at en fordel med å være med i et andelslandbruk, er at det får dem til å spise mer

BYBØNDER: Sofie Agdestein og Cato Fossum er begge ferske andelseiere i år. Mangel på hage er en av grunnene til at de har blitt med i en andelsgård.

FOTO: KJERSTI BUSTERUD / NTB

grønnsaker sammenlignet med om de skulle kjøpt mat i butikken.

Undersøkelsen er del av det større forskningsprosjektet Urbanfarms, som ser på de ulike mulighetene bønder har til å omsette varene sine lokalt - for eksempel gjennom Reko-ringen, andelslandbruk og Bondens marked.

På Tveten andelsgård er det en uvanlig kald juni, og mørke skyer som velter truen ned over Oslofjorden. Den ferske andelseieren Ymkje Haverkamp trekker likevel fram en annen fordel ved å være med

i en andelsgård, nemlig å være ute i frisk luft.

- Det er veldig deilig å være ute, å gjøre noe annet enn å sitte foran en skjerm. Jeg er egentlig ikke noen byjente, og savner å ha hage, sier Haverkamp, som opprinnelig er fra Nederland.

- Jeg vokste opp på landet, og foreldrene mine hadde kjøkkenhage, men da var jeg ikke så interessert. Så det er fint å kunne lære litt nå, sier hun, som etter et år på venteliste endelig fikk innpass på andelsgården denne våren.

HVA ER ANDELSLANDBRUK?

• Andelslandbruk er et samarbeid mellom bønder og forbrukere, der ansvaret for avlingene deles. Omsetningsformen har de siste årene økt kraftig i omfang, både i Norge og i flere andre deler av verden.

• Andelslandbruk går ut på at forbrukere forhåndsbetaler for en andel av gårdens produksjon, som oftest for ett år av gangen.

Forbrukerne er dermed med på å dele årsvariasjonene i avlingene. Prisene varierer fra andelslandbruk til andelslandbruk, men ligger stort sett fra 2500 til 3700 kroner i året for en andel.

• Som andelshaver får man ferske grønnsaker direkte fra lokalområdet sitt. Det gir også en unik mulighet til å ta del

i et sosialt fellesskap i nærmiljøet med erfaring- og kunnskapsutveksling. Det er vanlig at andelshavere får muligheten til, og i varierende grad forplikter seg til, å være involvert i planlegging, såing, luking og høsting. Samtidig slipper man å ha ansvaret for dyrkingen selv, det er alltid en bonde eller en gartner som har hovedansvaret.

• Omsetningsformen etterstreber bærekraft i alle ledd - både for jorda, plantene, dyrene, bonden og forbrukerne.

• Andelslandbruk bidrar til økt bevissthet og kan bidra til å styrke matproduksjon og bondens rettigheter i det norske samfunnet.

Kilde: Andelslandbruk.no

FAMILIEPROSJEKT: Mange har hele familien med på jorden, som her på Reppe andelslandbruk i Trondheim.

FOTO LARS OLAV STAVNES

VARIASJON: Medlemmene i Tveten andelsgård får tilgang på et stort utvalg av spiselige vekster. Bare denne kvelden skal det plantes chili, rucola, isop, løpstikke, solvie, sitronmelisse, gressløk, kingressløk, pipeløk, bladpersille og timian.

FOTO: KJERSTI BUSTERUD / NTB

OPPLÆRING: På en andelsgård kan både små og store lære mer om hvor maten kommer fra. Her fra Reppe andelslandbruk.

FOTO: LARS OLAV STAVNES

INSTRUKSJONER: Andelseierne på Tveten andelsgård synes det er nyttig å få lære mer om dyrking. Gartner Morten Lønno (t.h.) forklarer hva som skal gjøres på dagens dugnad.

FOTO: KJERSTI BUSTERUD / NTB

HISTORISK: På Tveten gård på Tveita i Oslo har jorda blitt dyrket i århundrer. Nå har Tveten andelsgård sørget for nytt liv på jorden.

FOTO: KJERSTI BUSTERUD / NTB